

napadalci in okupatorji. V polemiko so posegali zlasti nemški zgodovinarji z vprašanjem odgovornosti tudi Italije, in ne le Nemčije, za fašizem, nacizem in drugo svetovno vojno. Tudi nekateri italijanski razpravljavci so priznavali, da bi morali italijanski zgodovinarji celoviteje obravnavati dogajanje v času, ko je Italija aktivno sodelovala v vojni kot agresor in na ozemlju, ki ga je okupirala (zlasti v Grčiji, Albaniji in Jugoslaviji), tudi sama izvajala poboje in druge zločine. V tem okviru je bilo navzoče tudi vprašanje taborišč, med drugimi tudi taborišča na Rabu. Prav tako še vedno čaka na temeljito zgodovinsko obravnavo ravnanje Italije v kolonijah in med vojno v Etiopiji.

Nevenka Troha

Mednarodna konferenca "Pariška mirovna pogodba, nova jugoslovansko-italijanska meja in priključitev Primorske k Sloveniji«

Koper – Nova Gorica, 25.–27. septembra 1997

Ob petdesetletnici priključitve Primorske k Sloveniji oziroma tedanji Jugoslaviji je Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije iz Kopra v sodelovanju z Inštitutom za novejšo zgodovino iz Ljubljane, Znanstvenim inštitutom Filozofske fakultete iz Ljubljane, Inštitutom za narodnostna vprašanja iz Ljubljane, Pokrajinskim muzejem iz Kopra ter Goriškim muzejem iz Nove Gorice pripravilo tridnevno mednarodno konferenco. Prva dva dneva konference sta potekala v prostorih Pokrajinskega muzeja v Kopru, tretji dan pa v prostorih Kulturnega doma v Novi Gorici.

Pokrovitelj konference je bil predsednik Republike Slovenije Milan Kučan, pozdrave udeležencem ter gostom pa so izrekli: direktorica Znanstveno-raziskovalnega središča, Lucija Čok, županja Mestne občine Koper, Irena Fister ter predsednik Zveze zgodovinskih društev za Slovenijo, Stane Granda. Uvodni nagovor v imenu pokrovitelja je imel minister za kulturo Republike Slovenije, Jože Školč.

Po otvoritveni slovesnosti je *Jože Pirjevec* orisal pot do Pariške mirovne pogodbe, ki jo je označil »kot diplomatski tek čez ovire« s slovenskega stališča oziroma s stališča takratne jugoslovanske politike. Nato je *Pietro Pastorelli* iz Italije spregovoril o italijanskih pogledih na to vprašanje, *Boris M. Gombač* pa o dejavnosti znanosti v zvezi s pripravami na pariško mirovno konferenco, pri čemer se je posvetil zlasti aktivnostim slovenskih intelektualcev ter politikov v Parizu v času trajanja mirovne konference. Sledila je predstavitev ameriške politike v odnosu do Jugoslavije po drugi svetovni vojni s strani ameriškega zgodovinarja *Zacharya Irwina*, ki je zlasti izpostavil dileme, ki so se porajale po sporu s Kominformom. *Vladimir Claude Fisera* iz Francije je nato v referatu z naslovom »*Slovenske meje, meje slovanskega sveta: panslavizem, komunizem in geopolitika (1944–1947)*« opredelil tržaško vprašanje z nekoliko širšega vidika (pri tem je izpostavil zlasti položaj v Trstu in njegovi okolici), hrvaški zgodovinar *Petar Strčić* pa hrvaško udeležbo v diplomatskih odločitvah Nove Jugoslavije. Strčić je svoj referat začel s kritiko izraza »priključitev Primorske k Jugoslaviji«, še zlasti pa angleškega prevoda tega izraza »annexation« in v zvezi s tem predlagal izraz »združitev« ali kaj podobnega. Britanska zgodovinarica *Ann Lane* je nato predstavila spremembe v odnosih Velike Britanije do jugoslovanskega režima v obdobju 1945–1947, zlasti vpliv teh sprememb na britansko pojmovanje tržaškega vprašanja in predloge njegovega reševanja. Šlo je predvsem za znano tezo o napakah Titovega režima glede odnosov do zahodnih zaveznikov (oziroma za dejstvo, da je bila tedanja Jugoslavija v obdobju 1945–1948 prvi vazal Sovjetske zveze), ki so potem pripeljale do omenjenih sprememb. Slovenska zgodovinarica *Jera Vodušek Starič* je nato spregovorila o (ne)aktivnosti jugoslovanskih diplomatov v Beogradu v zvezi s tržaškim vprašanjem, saj le-to v pogovorih med jugoslovanskimi in tujimi diplomati v Beogradu v obdobju od leta 1945 do leta 1947 skoraj nikoli ni bilo prisotno. Ob zaključku referatov prvega dne je italijanski zgodovinar *Gianpaolo Valdevit* predstavil še italijansko videnje tržaškega vprašanja s posebnim ozirom na zaveznike.

Zvečer prvega dne so organizatorji konference odprli tudi razstavo »*Pariška mirovna pogodba in zahodna slovenska meja 1945–1947; Prizadevanja za oblikovanje slovenske zahodne meje v luči zapuščine Frana Zwittera*«, na kateri izstopajo zlasti zemljevidi iz obdobja bojev za zahodno mejo ter rokopisna pisma in elaborati na omenjeno temo, ki so nastajali v Parizu, pa tudi že v času priprav na bitke za diplomatsko mizo, to je v obdobju partizanskega Znanstvenega inštituta.

Drugi dan je konferenco najprej pozdravil minister za znanost in tehnologijo Republike Slovenije, Lojze Marinček. Po njegovem pozdravnem nagovoru je *Dušan Nečak* spregovoril o jugoslovanski in slovenski propagandi v boju za zahodne meje, pri čemer se je omejil le na območje Primorja, Slovenije in

tedanje Jugoslavije. Predstavil je plakate ter časopisno propagando, zlasti zanimiv pa je bil prispevek v obliki govorov tedanjih jugoslovanskih politikov, ki so se ohranili na filmskem traku. S tem je jasno prikazal vzdušje, kakršno je v tistem času vladalo v Sloveniji oziroma v tedanji Jugoslaviji. Sledil je referat beograjske zgodovinarke *Marije Obradović* o jugoslovanskih stališčih do tržaškega vprašanja z naslovom »*Vojaška uprava jugoslovanske armade v coni B*«. Ob tem velja omeniti, da referat ni obravnaval naslovne tematike, saj se je kasneje v diskusiji izkazalo, da arhivsko gradivo za to tematiko v beograjskih vojaških arhivih še ni na razpolago, tako da je šlo le za nekakšno kronologijo dogodkov v zvezi s tržaško krizo v dneh od 1. do 10. maja 1945. *Metka Gombač* je nato na osnovi arhivskega gradiva predstavila novo upravo Primorske v letih 1945–1947, *Tristano Matta* iz Italije pa socialni položaj delavskih množic v severni Italiji v povojnem času. Zlasti zanimiv je bil prispevek *Nevenke Troha* o primorski duhovščini in njenem odnosu do slovenske zahodne meje. Avtorica referata je orisala njen nezavidljiv položaj v takratnem obdobju, saj so ji nacionalni interesi na eni strani vsekakor narekovali podporo spremembam meja, medtem ko so politični interesi na drugi strani bili ravno nasprotni, saj je s prihodom Primorske pod komunistični režim v Sloveniji oziroma tedanji Jugoslaviji duhovščina veliko izgubljala. Kljub vsemu pa je le prevladal nacionalni interes, saj so primorski duhovniki menili, da se bo režim prej ali slej spremenil. Zatem je *Marco Galezzi* iz Italije predstavil še stališča komunistične partije Italije do tržaškega vprašanja. Sledil je bolj filozofski referat *Glende Sluga*, Avstralke slovenskega porekla, ki je razmišljala o etničnem prostoru, Svobodnem tržaškem ozemlju, narodni suverenosti in mirovni pogodbi iz leta 1947. Bolj stvaren je bil referat *Maruše Zagradnik*, ki je obravnavala vprašanja migracij v obdobju 1945–1947, pri čemer se je spraševala, ali je šlo za pobege, optiranja ali za odselitve. Ugotovila je, da se je iz slovenske Primorske v zvezi z opcijami za italijansko državljanstvo odselilo prek 25.000 ljudi, pri čemer so imeli Italijani veliko težav z optanti za italijansko državljanstvo, ki niso znali italijanskega jezika. Po mojem mnenju pa je potrebno vse skupaj jemati v okviru tedanjih zaprtih državnih meja in v želji ljudi po boljšem življenju, ko so le-ti izkoristili ponujene možnosti. *Marta Verginella* je nato predstavila odnos slovenskega istrskega podeželja do globalnih družbenih sprememb, *Milan Pahor* pa obujanje slovenskega kulturno-prosvetnega delovanja v Trstu po odločitvi, da Trst ostaja v italijanskih rokah. Sledila sta še dva referata: *Katja Colja* je predstavila odnos slovenskega tržaškega prebivalstva do slovenske ljudske oblasti in do zavezniške vojaške uprave, *Alessandro (Sandi) Volk* pa naselitev istrskih beguncev v Tržaški pokrajini z vidika »nacionalne bonifikacije«.

Tretji in obenem zadnji dan konference so se udeleženci preselili v Novo Gorico, kjer sta jih pozdravila predsednik Državnega zbora Republike Slovenije, dr. Janez Podobnik in župan Nove Gorice, Črtomir Špacapan. Nato je avstrijski zgodovinar *Karl Stuhlpfarrer* predstavil avstrijske poglede na primorsko vprašanje, *Božo Repe* vprašanja narodnega gospodarstva, *Branko Marušič* novo mejo na Goriškem, *Nataša Nemec* manifestacije na Goriškem v letih 1945–1947, *Miran Komac* pa povojno nasilje v Beneški Sloveniji.

Sledilo je odprtje razstave »*Slovensko-italijansko časopisje 1945–1947*«, konferenca pa se je nadaljevala z referatom *Toneta Ferenca* in *Borisa Mlakarja*. Medtem, ko se je Tone Ferenc ustavil pri delovanju partizanskega Znanstvenega instituta, je Boris Mlakar spregovoril o problemu zahodne slovenske oziroma tedanje jugoslovanske meje z vidika zagotovil zahodnih zaveznikov emigrantski vladi v Londonu. Sledil je referat *Sama Kristena*, v katerem je predstavil stališča (zlasti zahodnih) zaveznikov do zahodne slovenske meje, pri čemer je referat končal z besedami angleškega brigadirja in diplomata, Fitzroya Macleana (šefa angleške vojaške misije pri Vrhovnem štabu narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije) iz biografije Josipa Broza Tita: »*Od kar je prišel na oblast, ni Tito storil nič takšnega, da bi ugajal javnosti na Zahodu. Spomin na njegovo pogumno bojevanje zoper skupnega sovražnika je kmalu zasenčil njegov brezobzirni totalitarizem, ki ga je pokazal v svojem ravnarju, kakor tudi v še bolj jasnih znakih, da je vedno bil in da je še vedno predvsem sovjetski agent. Na pariški mirovni konferenci leta 1946 so se vlade zahodnih sil lotevale tržaškega problema še posebno iz tega zornega kota. V diskusijah o tem problemu, ko je o njem diskutirala z jugoslovansko kraljevsko vlado med vojno, je britanska vlada naravnost podpirala jugoslovanske zahteve do Trsta in okoliških območij. Britanska vlada tudi ni pokazala nobenega znaka, da nasprotuje temu v raznih komunikacijah s Titom od leta 1944 dalje. Na etnografskem področju so Jugoslovani lahko utemeljevali te svoje zahteve vsaj tako dobro kot Italijani. Povrh vsega pa so bili Jugoslovani zavezniki Britanije med vojno, med tem ko so ji bili Italijana sovražniki...«.* Janko Pleterski je zatem predstavil predlog Cirila Žebota, po katerem naj bi se Slovenija (v okviru predvojnih meja) združila z Julijsko krajino v samostojno državo, ki bi bila pod protektoratom zahodnih zaveznikov. Ta država bi imela 66% slovenskega prebivalstva in bi seveda bila po svoji družbeno-politični ureditvi demokratična. Resnici na ljubo pa moramo omeniti, da o tem predlogu ni nihče nikoli resno razpravjal. Sledili so še trije prispevki: *Andreja Malniča* »*Topografija spomina cone A*«, *Aleša Gabriča* »*Slovenske kulturne ustanove*« (s poudarkom na območju Primorske) ter hrvaškega zgodovinarja *Milana Rakovca* »*Camicia nera – stella rossa*«.

Referati te mednarodne konference bodo objavljeni v posebnem zborniku, ki naj bi izšel čez približno pol leta in bodo predstavljali pomemben prispevek k poznavanju različnih vidikov diplomatske bitke za priključitev Primorske, kakor tudi posledic te priključitve ter s tem v zvezi nove razmejitve za življenje in delo ljudi na tem področju.

Matjaž Klemenčič

Peter Kos
LEKSIKON ANTIČNE NUMIZMATIKE

Narodni muzej Slovenije 1997
385 str., 19,6 x 27,5 cm, trda vezava
2009 slik, 21 grafikonov, 47 kart
ISBN 961-6169-06-8

Študentom in strokovnjakom, ki se z antično numizmatiko srečujejo kot s pomožno znanstveno vedo (npr. arheologom in antičnim zgodovinarjem), ljubiteljem numizmatike, pa tudi ostali zainteresirani javnosti se pogosto zastavlja vrsta vprašanj o začetku kovanja denarja na posameznih območjih, o vrstah denarja v obtoku, o tem, kakšen denar so kovala posamezna plemena na Balkanskem polotoku, kako so delovale kovnice in kako je denar prihajal v obtok, kje in kdaj so delovale posamezne kovnice v različnih antičnih obdobjih, o pomenu novčnih najdb ipd. Pogosta so tudi vprašanja, kako datirati novc oziroma kako interpretirati njegovo upodobitev ali napis.

Odgovore na ta in številna druga vprašanja nudi omenjena monografija. To je prva publikacija v slovenščini, ki podrobno pojasnjuje zgodovino in razvoj denarja v antiki, torej v obdobju od njegovega pojava v 7. stoletju pr. Kr. do okoli leta 1000 po Kr.

Knjiga na kratak in pregleden način in enem mestu, z odgovarjajočimi geografskimi kartami, grafikoni in z ilustracijami značilnih novcev ter z navedbami najosnovnejše literature, ki omogoča nadaljnji poglobljeni študij posameznih problemov, pojasnjuje predvsem splošne pojme antične numizmatike, njene različne metode raziskovanja, obenem pa prikazuje zgodovino denarništva na širšem področju jugovzhodne Evrope v antiki (npr. zgodovino delovanja posameznih kovnic, denarništvo posameznih trako-makedonskih plemen, peonskih, ilirskih in keltskih plemen ter vladarjev in podobno). Knjiga časovno zajema obdobje od pojava denarja v današnjem pomenu besede v 7. stoletju pr. Kr., grško in rimsko obdobje, čas preseljevanja ljudstev ter obdobje Bizanca. Monografija se podrobneje dotika zgodovine denarništva v omenjenih obdobjih na prostoru jugovzhodnih Alp in celotnega Balkanskega polotoka, pojmovanega v najširšem smislu in ne zgolj v smislu strogo geografske definicije, torej na prostoru vzhodno od severne Italije in vključujoč tudi ozemlje današnje Madžarske in Romunije, medtem ko na jugovzhodu geografsko zaključuje z Makedonijo in Epirom.

NAROČILNICA

(pošljite na naslov: Narodni muzej Slovenije, Knjižnica, Prešernova 20, 1000 Ljubljana)

Naročam(o) _____ izvodov monografije P. Kos, *LEKSIKON ANTIČNE NUMIZMATIKE*. Cena knjige je 11.550 SIT (s p.d.).

Knjigo z računom pošljite na naslov:

Podpis:

Datum: